

نقش عدالت اجتماعی

در پیش گیری از جرم

سید محسن مطهری بیدگلی

به سفارش ستاد مردمی پیشگیری و حفاظت اجتماعی

مطهری بیدگلی، محسن، -
 نقش حالت اجتماعی در پیش گیری از جرم / محسن مطهری
 بیدگلی. - قم: نورالسجاد، ۱۳۸۸.
 ۱۵۸ ص. ۱۵۰۰۰ ریال : ۹-۲۰-۵۲۲۰-۶۰۰-۹۷۸ ISBN
 فهرستیسی بر اساس اطلاعات فیبا.
 کتابنامه (۱۴۸) - ۱۵۸؛ همچنین به صورت زیر نویس.
 ۱. عدالت اجتماعی (اسلام). ۲. عدالت اجتماعی. ۳. عدالت. ۴.
 عدالت (اسلام). ۵. جرم شناسی - جنبه های مذهبی. الف. عنوان.
 ۲۹۷/۴۸۳۴ ۵۵/۲۳۰/۱۲/م۶ ۷

انترنت نورالسجاد

تلفن: ۰۹۱۲۷۵۱۰۵۲۹، ۰۲۵۱-۷۸۳۵۵۵۴

Email: sajjad@ketabeqom.com

نقش عدالت اجتماعی در پیش گیری از جرم

سید محسن مطهری بیدگلی

ناشر: نورالسجاد

چاپ: افق

تاریخ چاپ: ۱۳۸۸

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰ تومان

شابک: ۹ - ۲۰ - ۵۲۲۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸

فهرت

پیشگفتار.....	۹
مقدمه مؤلف.....	۱۱

فصل اول: واژه‌شناسی و تحلیل مفهومی

مبحث اول: تعریف عدالت.....	۱۸
الف) تعریف فیلسوفان از عدالت.....	۱۸
ب) تعریف جامعه‌شناسان از عدالت.....	۲۱
ج) تعریف حقوق‌دانان از عدالت.....	۲۲
د) تعریف صاحب نظران اسلامی از عدالت.....	۲۴
ه) تعریف علمای اخلاق از عدالت.....	۲۶
و) تعریف فقیهان از عدالت.....	۲۶
ز) تعریف همگان از عدالت.....	۲۶
ح) تعریف نویسنده از عدالت.....	۲۷

- مبحث دوم: بررسی مبانی تعریف جرم..... ۲۸
- الف) تعریف جرم به آثار..... ۳۰
- ب) تعریف جرم به موضوعات..... ۳۱
- ج) تعریف جرم بنفسه..... ۳۱
۱. اصطلاح عام..... ۳۳
۲. اصطلاح خاص..... ۳۳
- مبحث سوم: مفهوم عدالت اجتماعی..... ۳۵
۱. اصل همکاری عمومی (تکافل عام)..... ۳۶
۲. اصل توازن اجتماعی..... ۳۶

فصل دوم: عوامل و موانع تحقق عدالت اجتماعی

- مبحث اول: شناخت عوامل موثر در تحقق عدالت اجتماعی..... ۴۳
- گفتار اول: وجود افراد صالح و عادل..... ۴۳
- گفتار دوم: حاکمیت عدل..... ۴۸
- گفتار سوم: پذیرش عمومی..... ۵۴
- مبحث دوم: شناخت موانع تحقق عدالت اجتماعی..... ۶۰
- گفتار اول: برداشت های غیر معصومانه از منابع اصلی دین..... ۶۰
- گفتار دوم: خوی ستم کاری بعضی قدرت مندان..... ۶۲
- گفتار سوم: روحیه ظلم پذیری توده مردم..... ۶۴
- گفتار چهارم: پایین بودن سطح فرهنگ توده مردم..... ۶۵
- گفتار پنجم: دنیا زدگی عالمان..... ۶۷
- گفتار ششم: انحراف عدالت خواهان گذشته از مسیر عدالت خواهی..... ۶۹
- گفتار هفتم: هزینه سنگین عدالت خواهی..... ۷۱

فصل سوم: تبیین راه‌های کاهش جرم

مبحث اول: علل و عوامل وقوع جرم.....	۷۷
گفتار اول: علل وراثت.....	۷۸
گفتار دوم: علل اقتصادی و معیشتی.....	۸۲
گفتار سوم: علل فرهنگی و تربیتی.....	۸۶
گفتار چهارم: علل شخصیتی.....	۹۰
گفتار پنجم: بررسی علل و عوامل.....	۹۵
مبحث دوم: پیش‌گیری از وقوع جرم.....	۱۰۰
گفتار اول: مبارزه با فقر.....	۱۰۳
گفتار دوم: فراهم نمودن فرصت‌های مساوی.....	۱۱۰
گفتار سوم: تعلیم و تربیت.....	۱۱۵
مبحث سوم: نظریات مختلف جهت کاهش جرم.....	۱۲۰
گفتار اول: راه کار عدالت حقوقی.....	۱۲۱
گفتار دوم: نظریه عدالت کیفری.....	۱۲۲
گفتار سوم: نظریه عدالت اقتصادی.....	۱۲۶
گفتار چهارم: نظریه عدالت ترمیمی.....	۱۲۷
گفتار پنجم: بررسی نظریه‌ها.....	۱۳۱
سخن پایانی.....	۱۳۲
الف - شناخت انسان.....	۱۳۷
ب - شناخت جامعه برین.....	۱۳۹
ج - شناخت رابطه عدالت اجتماعی با دو عنصر آزادی و رهبری.....	۱۳۹
۱ - رابطه عدالت با آزادی.....	۱۳۹
۲ - رابطه عدالت با رهبری.....	۱۴۰
پیشنهاد.....	۱۴۷
منابع و مأخذ.....	۱۴۹

پیش‌گفتار

حفاظت از محیط زیست و سلامت فضای زندگی ابعاد مختلفی دارد؛ گاهی عبور و مرور وسائل نقلیه و فعالیت کارگاه‌های پر سر و صدا، موجب آلودگی صوتی می‌شود، گاهی نگهداری و پخش زیاله‌ها در فضای زندگی سبب انواع بیماری و ایدای همسایگان می‌گردد.

پاسداری از پاکی محیط زندگی و سلامت فضای عمومی، یک وظیفه و خواست عموم خردمندان جهان است، اما آلودگی‌ها، فقط گرد و غبار و تولید دود و پخش مواد نفتی در رودخانه و دریا و ریختن زیاله‌های متعفن و فاضلاب در کوچه و خیابان نیست.

تولید، تکثیر، پخش و نشر و نمایش مواد آلوده از دیدگاه عقیدتی و اخلاقی و اجتماعی که ایمان، اخلاق، اتحاد، عدالت و استقلال جامعه را در معرض خطر قرار دهد، صدها بار بیش‌تر از دود و گرد و غبار برای جامعه مشکل ایجاد می‌کند. جرم و گناه وقتی در منظر و مرئی و در فضای مشترک و عمومی انجام گیرد، محیط اخلاقی و ایمانی جامعه را آلوده می‌کند. پیشگیری از گناه، به‌ویژه گناهان مشهودی که جرم و بزه و جنایت

و خلاف شناخته می‌شود، وظیفه‌ای اجتماعی است که بر عهده افراد جامعه و دولت و ملت مسلمان و هر اندیشمند دلسوز سعادت و سلامت جامعه‌ی بشری است.

چندین سال است که با همین هدف مقدس «ستاد مردمی پیش‌گیری و حفاظت اجتماعی» در قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران تشکیل شده است. این ستاد می‌کوشد که با یاری امت از تولید و تکثیر و پیدایش و افزایش جرم‌های گوناگون پیش‌گیری کند. هسته‌های مردمی حفاظت اجتماعی و ستادهای احیای امر به معروف و نهی از منکر و نیروهای مخلص بسیج و سپاه و نیروی انتظامی و همه فرزندان مساجد در هر کجای کشور با هدایت و نظارت عالمان دین می‌کوشند که فضای زندگی عمومی را از هر گونه آلودگی به ویروس جرم و گناه پاک نگه دارند و از بروز جرایم عقیدتی، فرهنگی، اخلاقی، اقتصادی و رسانه‌ای جلوگیری کنند. شناخت زمینه‌های جرم، انگیزه‌های مجرمان، انواع جرم و علل و عوامل پیدایش و گسترش آن یک وظیفه‌ی اجتماعی است که بدون آن پاسداری از امنیت اخلاقی و ایمانی جامعه، امکان‌پذیر نیست.

یکی از برنامه‌های این ستاد که با همکاری گروهی از محققان و پژوهشگران حوزه و دانشگاه تحقق یافت، تدوین کتاب‌های عمیق و کاربردی در زمینه مباحث پیش‌گیری از جرم است. این ستاد تاکنون بیش از ده اثر علمی - پژوهشی و بعضاً آموزشی در راستای هدف پیش‌گیری از جرم فراهم آورده است. کتاب حاضر، که به قلم برادر گرامی سید محسن مطهری تألیف شده تلاشی علمی است، که امید است هم‌چون دیگر خدمات برادران و خواهران مؤمن و فداکار در زمینه‌ی پیشگیری از جرم مقبول آستان قدس ربوبی قرار گیرد و یاران همراه در اقامه این وظیفه‌ی اجتماعی از الطاف حضرت حق جلّ

و علاوه بر بهره‌مند شدن. پیش‌گیری از جرم و گناه نوعی «جهاد فرهنگی» و مرزبانی در جبهه‌ی تقوا و پارسایی است.

در پایان از حمایت‌های ریاست محترم قوه قضائیه حضرت آیه‌الله هاشمی شاهرودی و همکاران ستاد مردمی و برادر گرامی حجة الاسلام محمود مهدی‌پور، به دلیل هدایت و نظارت بر تحقیق و تولید این مجموعه، و از ناشر محترم جناب آقای جلالوند سپاس‌گذاری می‌شود.

والسلام، دبیر ستاد مردمی پیشگیری و حفاظت اجتماعی کشور

سید احمد زرگر / اسفند ۱۳۸۷

مقدمه مؤلف

دیر زمانی بود که اندیشه‌ای مرا آرام و قرار ربوده بود و همواره در مواجهه با ناملایمات، کجی‌ها، پلیدی‌ها و پلشتی‌ها به این فکر فرو می‌رفتم که چه چیزی باعث این همه بدی شده است، با مطالعه انسان‌های اطرافم و تأمل در گذران زندگی افراد مختلف جامعه از پسر و دختر، پیر و جوان، خانواده و فرد و نیز مطالعه اشخاص از حیث اعتقادات، وابستگی‌ها، علایق و نیازها همچنین مطالعه راهبردهای برون رفت از نابسامانی‌ها، که از سوی مکاتب مختلف و نیز مکتب غنی اسلام که همگی به نوعی به سعادت بشر می‌اندیشند، ارائه شده بود، به این نتیجه دست یافتم که علی‌رغم همه تلاش‌های انجام شده برای سعادت و کمال بشر و جامعه بشری، متأسفانه نتیجه حاصل، مطلوب نبوده و روز به روز بر آمار جرم و جنایت و بدی افزوده می‌شود و ریشه این نامطلوبی را که به صورت جرایم متنوع در جامعه رخ‌نمایی می‌کند، در عدم تحقق عدالت اجتماعی جستجو نمودم.

در نظام اجتماعی، عدالت و جرم در مقابل هم‌اند. هر جا عدالت حاکم باشد، جرم رخت بر می‌بندد یا به ندرت رخ می‌نماید و برعکس هر جا بی

عدالتی حاکم باشد، بستر وقوع جرم گسترده و فراهم می‌شود. عدالت اجتماعی به مفهوم خاص آن عمیق‌ترین اثر را در کاهش جرم دارد. از طریق رعایت مطلوب‌تر این هنجار اجتماعی، می‌توان ناهنجاری‌های اجتماعی را کاهش داد و به طور طبیعی بر میزان کرامت انسانی و اخلاق اجتماعی افزود.

بر این اساس، مناسب دیدم در پی یافتن علت عدم تحقق عدالت اجتماعی و نیز رابطه آن با تولید جرم؛ همچنین نقش مثبت عدالت اجتماعی در کاهش جرم، راه پرفراز و نشیب تبع و تحقیق را پیویم. به طور خلاصه می‌توانم به دلایل زیر برای تبع در نقش عدالت اجتماعی در کاهش جرم اشاره کنم:

۱- علاقه نگارنده و دغدغه شخصی نسبت به مباحث عدالت اجتماعی و تأثیر آن در سالم‌سازی جامعه از حیث تضمین کرامت انسانی و نیز کاهش جرم.

۲- اهمیت بسیار زیاد مباحث عدالت اجتماعی به عنوان محور فعالیت‌های اجتماعی که به دلیل ارتباط افراد با یکدیگر و ورود ایشان در حوزه‌های شخصی یکدیگر زمینه بروز جرائم مختلف را فراهم می‌نماید.

۳- جامعیت این موضوع نسبت به موضوعات مشابه دیگر از قبیل نقش عدالت حقوقی یا ترمیمی یا اقتصادی و غیره در کاهش جرم دلیل اهمیت و برتری این موضوع بر سایر موضوعات می‌باشد.

۴- شناساندن جامع‌ترین راه کار مقابله با جرم به عنوان معضل اجتماعی و اثبات نقش کلیدی عدالت اجتماعی در کاهش جرم ضرورتی است که نگارنده را به بررسی و تحقیق در این موضوع واداشته است.

۵- یکی از عمده‌ترین دلایل عدم توفیق صاحبان فکر و اندیشه در حوزه‌های اجتماعی و اخلاقی که به انحاء مختلف در پی طراحی روش‌های نوین جهت سعادت بشر و کام‌یابی و کام‌جویی او می‌باشند نگرش تک

بعدی به انسان و ارائه راه کارهای غیر جامع در جهت پیش گیری و کاهش جرم است.

در این تحقیق سعی شده است با بررسی راه های پیشنهادی مختلف و مقایسه آن ها با راه مورد نظر نگارنده به شفافیت موضوع مورد بحث کمک گردد.

پژوهش حاضر یک نوع تحقیقات «کتابخانه ای» به شمار می رود سعی در بررسی نظرات و راه کارهای مختلف در خصوص مبارزه با جرم دارد که از سوی مکاتب و اندیشمندان ارایه شده است در این نوشته به دنبال یک تحقیق «آماري یا میدانی» نخواهیم بود تا از طریق مشاهده، پرسش نامه یا مصاحبه در صدد اثبات یک تئوری از طریق داده های آماری باشیم؛ گرچه این روش نیز می توانست به اثبات مدعای ما یعنی ناکارآمدی روش های به کار گرفته شده کنونی کمک شایانی بنماید.

آن چه روش اصلی این تحقیق است، مقایسه نظریات راه بردی ارایه شده از سوی دانشمندان جهت کنترل و کاهش جرم با راه برد بر گرفته از دین اسلام است تا از این مقایسه مخاطب به هدف این نوشته، یعنی اثبات نقش عدالت اجتماعی در کاهش جرم پی ببرد.

گرچه این نوشته عاری از نقد و بررسی و قضاوت نسبت به نظریات ارایه شده از سوی مکاتب و اندیشمندان نیست، اما واقعیت این است که صرف مقایسه دیدگاه های مختلف با دیدگاه اسلام هر مخاطبی را به قضاوت وادار می کند و حداقل مطلبی که در ذهن هر کس نقش می بندد، ضرورت آزمایش و تجربه راه برد پیشنهادی اسلام برای برون رفت از مهلکه جرم و جنایت امروز جهان است.

روش جمع آوری اطلاعات در این تحقیق به این صورت بوده که ابتدا بر اساس طرح مسئله فهرست و چارچوبی تهیه و بر اساس آن مطالب

مختلف از منابع مربوطه فیش برداری شده در نهایت بر اساس فهرست و چارچوب تهیه شده و با استناد به فیش ها متن نوشته شد.

به طور مشخص سؤال اصلی این تحقیق این است که: رابطه بین عدالت اجتماعی و کاهش جرم چیست؟

ضمن پاسخ گویی به این سؤال سعی بر آنست که به سؤالات زیر نیز پاسخ دهیم.

۱- چه تفاوتی بین عدالت اجتماعی و دیگر راه کارهای ارائه شده برای کاهش جرم وجود دارد؟

۲- خاستگاه عدالت اجتماعی چه نوع مختصاتی دارد؟

فرضیه پژوهش حاضر این است که «بین عدالت اجتماعی و کاهش جرم رابطه مستقیم برقرار است»؛ یعنی هر چه عدالت اجتماعی بیشتر شود کاهش جرم نیز بیشتر می شود. بر اساس این فرضیه کلیه راه کارهای مقابله با پدیده اجتماعی جرم بدون در نظر گرفتن عدالت اجتماعی، عقیم و بی حاصل خواهد بود و از آن جا که جامعه بشری در نگاه تکاملی باید به صورت فزاینده از جرم و جنایت فاصله بگیرد و گرنه متصف به صفت کمال نخواهد شد، عدالت اجتماعی در دست یابی جامعه به این مقام والا، نقش به سزایی را ایفا می کند، چرا که در کاهش جرم مؤثر بوده و در نتیجه؛ جامعه بدون جرم مساوی با جامعه تکامل یافته است.